

Мирончук Ю.В.,
здобувач ступеня доктор філософії (PhD)
кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет, м. Ірмінь

ДІАЛЕКТИКА СТАГНАЦІЇ Й ПОТЕНЦІАЛУ В РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок є важливою складовою економічної системи. Його функціональне призначення охоплює широкий спектр завдань, зокрема соціальний захист, економічну підтримку та забезпечення фінансової стабільності. Водночас побудова ефективно діючого страхового ринку та посилення його впливу на економіку в сучасних умовах є непростю задачею. В Україні ці виклики ускладнюються трансформацією попиту на страхові продукти, погіршенням макроекономічної ситуації та складним геополітичним становищем. За таких обставин страховий ринок, що обслуговує здебільшого непершочергові потреби громадян, стикається зі стагнаційними явищами. Це підсилює актуальність дослідження шляхів підвищення його ефективності з урахуванням сучасних викликів та існуючих обмежень.

Враховуючи вищезазначене можна стверджувати, що страховий ринок України перебуває під впливом як позитивних, так і негативних чинників, що визначають його розвиток. З одного боку, кризові явища породжують додаткові ризики, що обумовлює необхідність пошуку механізмів мінімізації цих ризиків, з іншого – вимоги до роботи страховиків, конкуренція та зниження платоспроможного попиту суб'єктів економіки – створюють перепони для реалізації страхової діяльності. Зазначені чинники можна згрупувати та поділити на позитивні та негативні. Серед чинників, що сприяють розвитку страхового ринку України: зростання рівня цифровізації та використання інноваційних технологій (InsurTech); підвищення обізнаності населення щодо фінансових та страхових інструментів; активізація державного регулювання і наглядових функцій; інтеграція вітчизняного страхового ринку до європейського фінансового простору; підвищення ролі перестрахування як засобу управління ризиками; розвиток партнерських моделей між страховими компаніями та фінтехом; удосконалення страхових продуктів відповідно до потреб ринку; розширення міжнародної співпраці та участі в глобальних страхових програмах; залучення іноземних інвестицій у страхову галузь; зростання попиту на спеціалізовані види страхування (кіберризиків, екологія тощо).

Серед стримуючих факторів розвитку страхового ринку України: наслідки військових дій та політична нестабільність; підвищення ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами та природними катастрофами; конкуренція з боку альтернативних фінансових сервісів (фінтех-компаній); зміна споживчих уподобань, що вимагає постійної адаптації з боку страховиків; демографічні зміни (старіння населення, зміна структури домогосподарств); недостатній рівень довіри населення до страхових компаній; низька страхова культура та фрагментарність попиту на страхові послуги; високий рівень витрат на ведення

діяльності та утримання IT-інфраструктури; складність імплементації міжнародних стандартів і вимог у національне законодавство; недостатній рівень професійної підготовки кадрів у страховій сфері.

Отже, умови розвитку страхового ринку є динамічними й складними, а сукупний вплив позитивних і негативних чинників потребує від усіх учасників ринку – страховиків, страхувальників і регуляторів – швидкої та гнучкої реакції на їх зміни. Попри виконання страховим ринком важливих для економіки функцій, його роль у формуванні валового внутрішнього продукту України є досить обмеженою. Порівнюючи страховий ринок та ринок банківських послуг, останній займає набагато більшу частку та є більш капіталізованим. В той же час, такі тренди характерні не лише для України. Показник частки страхування у світовому ВВП в середньому складає близько 6,23% [1].

В контексті оцінок ролі страхового ринку в економіці звернемо увагу на показники, які характеризують капіталізацію та глибину страхового ринку. На діаграмі (рис. 1) зображено динаміку показників активів страхових компаній у ВВП та рівня проникнення страхових послуг.

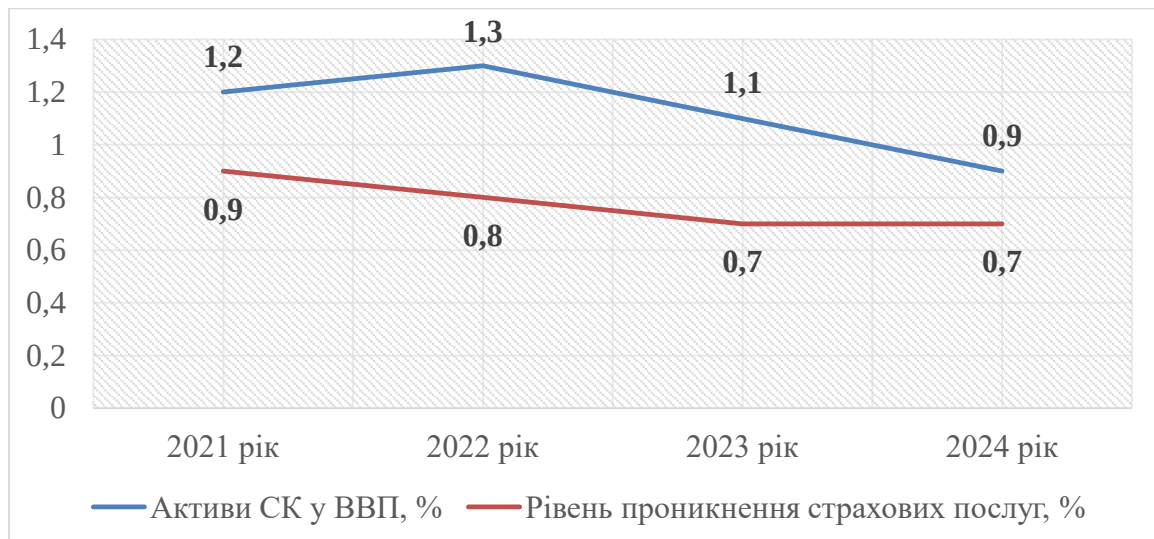

Рисунок 1 – Динаміка показників капіталізації та глибини страхового ринку України у 2021-2024 рр., %

Джерело: обраховано та побудовано автором за даними [2].

Характеризуючи криві, що описують динаміку капіталізації страхового ринку та проникнення страхових послуг, відмітимо їх низькі значення. Так, активи страхових компаній у ВВП займають близько 1% та продовжують поступово зменшуватись. Рівень проникнення страхових послуг також низький. У 2024 році його значення склало – 0,7%. Порівнюючи проникнення страхування, яке відображає глибину страхового ринку з показниками у високорозвинених країнах, можна дійти висновку про його критичну недостатність в Україні. У Люксембурзі показник становить – 31,9%, у США – 12,1%, в країнах ЄС – 5,0% [3]. За таких характеристик навряд чи можна стверджувати про вичерпність наявного потенціалу страхового ринку з позиції можливостей ефективної реалізації його функцій.

В руслі наявних проблем пов'язаних з недостатністю розвитку страхового ринку, слід згадати про необхідність оптимізації регуляторного механізму, який виступає ключовим складовим елементом стратегії розвитку всього ринку, адже від задекларованих підходів, інструментів і методів стимулювання формується плацдарм для його ефективного функціонування та розвитку. Все частіше обговорюється необхідність адаптації вітчизняних регуляторних вимог до діючих світових практик. Зокрема, потребують узгодженості принципи страхового нагляду Insurance Core Principles, Міжнародної асоціації наглядовців за ринком страхування (IAIS) та євросоюзівським законодавством Solvency. Саме ця необхідність стала джерелом нормативних змін, що вступили в дію в Україні з 2024 року. Йдеться про зміни до Закону України «Про страхування» а також Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії». Ці закони посилили регуляторні вимоги до капіталу та діяльності страховиків, управління їх активами, платоспроможністю та ризиками. В той же час, зміни повинні враховувати інтереси та можливості всіх учасників ринку. Стимулювання розвитку страхового ринку – це не лише завдання держави, в першу чергу має забезпечуватись синергічна співпраця між регуляторами та страховиками. В умовах обмеженості цього можна досягти за допомогою механізмів державно-приватного партнерства, яке органічно поєднується зі страховими механізмами [4].

Формування ефективного страхового ринку ускладнюється поєднанням макроекономічних, геополітичних та структурних викликів. Серед ключових чинників позитивного впливу виокремлюються процеси цифровізації, підвищення рівня фінансової грамотності населення, активізація державного регулювання та поступова інтеграція у європейський фінансовий простір. Водночас розвиток стримується війною, політичною нестабільністю, демографічними змінами та низьким рівнем довіри до страхових інституцій. Страховий ринок України сьогодні не здатен повною мірою реалізовувати свої функції, що підтверджують показники рівня його капіталізації та глибини проникнення страхових послуг. Підвищенню ролі страхового ринку в економіці можуть сприяти регуляторні зміни, але за умови їх оптимізації враховуючи кризові умови в Україні.

Список використаних джерел

1. Ul Din, S. M., Abu-Bakar, A., & Regupathi, A. (2017). Does insurance promote economic growth: A comparative study of developed and emerging/developing economies. *Cogent Economics & Finance*, 5(1). <https://doi.org/10.1080/23322039.2017.1390029>
2. Показники діяльності страховиків. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. Insurance indicators: Penetration. OECD. Stat. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=25444>
4. Verheliuk, Y., & Hantsiak, M. (2024). Державні гарантії в контексті забезпечення боргової безпеки. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(14), 95-102. <https://doi.org/10.32750/2024-0210>